

SAMENHANG TUSSEN BODEM- EN VOEDSELKWALITEIT
TIJDENS SYMPOSIUM NIET OPGEHELDERD

ZOEKEN NAAR BETEKENIS IN TWEE WAARHEDEN

In de landbouw bestaan er twee waarheden: die van de wetenschap en die van de praktijk. Tijdens het symposium Sustainable soil management & healthy food bleken die twee waarheden vooralsnog onverenigbaar. “Niet om te beledigen, maar de praktijk loopt toch een beetje voor op de wetenschap”, vindt melkveehouder Kees van Gaalen.

TEKST STIJN VAN GILS & KEES VAN VELUW | FOTO JAAP VAN WESTERING

“**W**at me het meest is bijgebleven?”, Jeroen van Leeuwen moet even nadenken. Op 9 februari jl. bezocht hij in Wageningen een symposium met als thema ‘gezonde bodem, gezond voedsel’. Nu, enige tijd later, blijkt dat bij hem vooral het college van voedingsonderzoeker Erwin Kompanje is blijven hangen. Kompanje liet met allerlei verwijzingen naar wetenschappelijke artikelen zien hoe ons huidige dieet de gezondheid beïnvloedt. En zijn conclusies waren niet mals.

6 Niet vet is de grote boosdoener, maar suiker.

Ons lichaam verkeert volgens hem in een continue staat van lichte ontsteking. Die sluimerende ontstekingen hangen vervolgens op de lange termijn samen met ziekten als aderverkalking en zelfs kanker. De oorzaak: onder meer bewerkt voedsel dat nauwelijks voedingswaarde heeft. Wat Kompanje betreft moeten we af van kant-en-klare voedingsproducten met toe-

voegingen als suiker en zout. In plaats daarvan kunnen we beter weer terug naar afwisselend eten en zelf koken. Volgens de onderzoeker aan het Erasmus MC was de voorlichting de laatste 40-50 jaar fout. “Niet vet is de grote boosdoener, maar suiker.” Van Leeuwen vond deze lezing vooral zo goed omdat het een overzicht gaf van waar hij in zijn vrije tijd al langer over nadent. “Ik probeer hier in mijn eigen dieet ook echt al rekening mee te houden.” Hoe hij deze informatie als medewerker van een groenteveredelingsbedrijf kan gebruiken, weet hij nog niet. “Ik ben nog aan het onderzoeken wat ik hier concreet mee kan.”

“Van te voren hoopte ik dat de onderzoekers zouden laten zien hoe een gezonde bodem precies bijdraagt aan gezonde voeding,” zegt van Leeuwen later. “Maar, het waren uiteindelijk toch vooral losse presentaties.” Zo was naast voedingsonderzoeker Kompanje bijvoorbeeld bodemprofessor Lijbert Brussaard te

Volgens Nigten bevat het voer van nu te veel stikstof en zwavel in onze gewassen, en dat heeft negatieve effecten op de kwaliteit van ons voedsel.

horen. In zijn lezing vertelde Brussaard, die vorig jaar als hoogleraar afscheid nam van Wageningen Universiteit, over het belang van organische stof voor de landbouwproductie. “Het valt mij op dat in het wetenschappelijke onderzoek de afname van organische stof als een absoluut hoofdthema wordt beschouwd, terwijl veel boeren dit helemaal niet als een sleutelprobleem noemen. Misschien is het toch niet zo’n probleem als wij suggereren, of zien boeren het probleem niet?” Een sluitend antwoord op zijn opgeworpen vraag had hij overigens niet.

De link tussen bodem en voedsel werd nog het meest benadrukt door Anton Nigten van stichting Down2Earth, één van de organisatoren van de conferentie. Volgens hem is voedsel minder gezond geworden en dat komt door te eenzijdige bemesting. “Verhoudingen tussen mineralen zijn verstoord geraakt. In vergelijking met andere stoffen zit er bijvoorbeeld veel te veel stikstof en zwavel in onze gewassen, en dat heeft negatieve effecten op de kwaliteit van ons voedsel. Biologisch voedsel scoort op dat vlak beter. In biologische producten is ook daadwerkelijk minder nitraat gemeten. Gemiddeld 50 procent minder”, vertelt hij. Hij raadt melkveehouders verder aan om niet te veel met kali te bemesten. “Dat is slecht voor de gezondheid van koeien.” Wat boeren in de praktijk met zo’n advies kunnen, is echter de vraag. Bij te weinig kalium is klaver bijvoorbeeld veel gevoeliger voor droogte. Biologisch melkveehouder en toehoorder Kees van Gaalen blijft er daarom heel bewust voor zorgen dat zijn percelen voldoende kalium houden. “Dan maar één of twee jaar iets minder bemesten op andere percelen.”

In ander bodembeheer gelooft Van Gaalen wel, maar daarbij laat hij zich niet leiden door de wetenschap. “Niet om te beledigen, maar de praktijk loopt toch een beetje voor op de wetenschap. Vaak vindt de wetenschap later een bewijs voor wat wij in de praktijk al aanvoelen.” Dat idee leefde onderhuids bij meer deelnemers. De mismatch tussen wetenschap en praktijk werd duidelijk naar voren gebracht door de uit Australië ingevlogen Indiase professor Rajiv Sinha. Sinha hield een betoog over het belang van mestwormen bij de omzetting van organische afvalstromen en mest. Via talloze slides vertelde hij dat wormen voor veel betere compost zorgen, de groei van gewassen positief beïnvloedt en dat wormen zelfs in staat zijn om pesticiden af te breken. “Ik heb in heel mijn carrière nog nooit iets negatiefs over wormen gehoord”, vertelde hij in de vragenronde. Veel mensen uit het werkveld vertelden achteraf dat zij dit de meest indrukwekkende presentatie vonden. Verschillende wetenschappers, daarentegen, klaptten tijdens zijn presentatie hun laptop open om hun mail te checken. Andere weten-

Foto Rob Hillie

Wormen zijn volgens Sinha van cruciaal belang. Veel mensen uit de praktijk vonden zijn presentatie het beste van de dag. Wetenschapper klaptten hun laptop open.

schappers zagen het gebrek aan heldere onderzoeksdata en een westerse wetenschappelijke vraagstelling zuchtend en steunend aan.

Het is ook lastig, de wetenschap kijkt immers vooral naar individuele factoren. Wetenschappers zoeken naar bewijs of enkele van die factoren ook daadwerkelijk direct een invloed hebben. In de echte wereld gaat het juist om veel meer factoren en om allerlei indirecte relaties. En die zijn wetenschappelijk nu juist nauwelijks aan te tonen. De wetenschap levert daarmee bewijs zonder zekerheid dat iets ook echt zo werkt. De praktijkwereld laat zien hoe zaken echt werken, maar dan zonder bewijs. Het extraheren van betekenis uit die twee waarheden is nog een hele kunst, bleek tijdens de workshops die na de presentaties werden gehouden. “De wetenschap richt zich op problemen in plaats van een geïntegreerde oplossing”, vindt Arno Duijvesteijn van GrondGezond. “Er wordt bijvoorbeeld veel meer onderzoek gedaan naar pathogenen dan naar nuttige organismen. Maar uiteindelijk is het allemaal één systeem, we moeten naar het geheel kijken. In de westerse samenleving zijn we die blik vergeten. Je hebt een gynaecoloog en een longarts, maar niemand die echt naar het geheel kijkt. Dat is in het voedselsysteem net zo.”

Duijvesteijn probeert daar zelf verandering in te brengen. “Waar zie jij toekomst in? In planten uit een klimaatcel met ledverlichting, of in natuurlijk voedsel? Ik geloof absoluut in dat laatste. Als één natuurlijke tomaat voedzamer is dan 11 kunstmatige, dan kies ik echt voor die ene natuurlijke.” Duijvesteijn werkt zelf onder andere aan vitaliteitsbemesting en verbetering van het bodemleven. Want micronutriënten worden volgens hem vaak vergeten. “De akkerbouw heeft de sleutel aan de chemiesector gegeven en die heeft de sleutel weggegooid”, zegt hij. Nu probeert Duijvesteijn, samen met anderen, de sleutel terug te vinden. In de wetenschap vond hij tijdens het symposium geen concrete oplossingen. Wel inspiratie, en nieuwe contacten. ■

Stijn van Gils is freelance journalist en promovendus aan het Nederlands Instituut voor Ecologie (NIOO-KNAW). Kees van Veluw is, naast hoofdredacteur van Ekoland, onderzoeker bij het Louis Bolk Instituut.

RAJIV SINHA:
“Ik heb in heel mijn carrière nog nooit iets negatiefs over wormen gehoord.”